

Fjernsyn som vaktbikkje

Dokument 2 og den undersøkende dokumentaren i TV 2

Henrik G. Bastiansen

Abstract

Dette er en studie av undersøkende journalistikk i den norske TV-kanalen TV 2. Den handler om hvordan denne type journalistikk er blitt praktisert i fjernsynsdokumentarer, og særlig i programmet Dokument 2. Siden åpningen av TV 2 i 1992 har Dokument 2 produsert mye undersøkende journalistikk om kontroversielle emner. Dokument 2 har vært et prisvinnende program i mange år, men da finanskrisen rammet TV 2 i 2009, ble programmet lagt ned. I 2010 ble det riktignok gjeninnført, men i en langt mer beskjeden forstand. Idag har programmet en høyst usikker fremtid.

Keywords: fjernsyn, dokumentar, undersøkende journalistikk, finanskrisen i mediene

Egenproduksjon av dokumentarer er for dyrt.

(TV2s konsernsjef Alf Hildrum til Aftenposten 9. oktober 2009)

Introduksjon

Den 15. september 2008 gikk investeringsbanken Lehman Brothers konkurs i New York. Slik startet en finanskrisen som på kort tid spredte seg til store deler av verden. Krisen rammet Norge utover i 2009; næringslivets inntekter falt. Bedriftene skar ned på sine reklamebudsjetter. Det rammet mediene. Deres inntekter falt dramatisk. 2009 ble derfor et kriseår for mediebransjen. "Bransjen truffet av en asteroide" lød en karakteristisk avisoverskrift.¹

Finanskrisen rammet de to norske allmennkringkasterne NRK og TV2 helt forskjellig. For NRK var de umiddelbare virkningene små. Institusjonens økonomi hvilte fortsatt på lisensordningen. Det sikret den mot fallende konjunkturer. Helt konkret innebar det at NRK kunne fortsette med den mest kostbare delen av TV-journalistikken: dokumentarer med undersøkende journalistikk. I løpet av 2009 sendte NRKs Brennpunkt-redaksjon i alt 23 slike dokumentarer. Brennpunkt-redaksjonen var Norges største grave-redaksjon – og hedret med en rekke diplomer og priser fra Stiftelsen for en Kritisk og Undersøkende Presse (SKUP). Også i 2009 satte Brennpunkt stadig dagsorden for samfunnsdebatten.²

For TV 2 virket finanskrisen helt annerledes. Denne kanalen var reklamefinansiert, og dermed helt avhengig av reklamekampanjene i næringslivet. Når bedriftene nå begynte å kutte i sine reklamebudsjetter måtte det nødvendigvis få konsekvenser for TV 2 og

dets programvirksomhet – ihvertfall over tid. For en TV 2-ledelse som satt med budsjettansvar var det nok lett å kaste sine øyne på kanalens mest kostbare programmer: de egenproduserte dokumentarene. Det er derfor interessant å studere hvordan det gikk med disse programmene under finanskrisen. Hva skjedde egentlig med de gravende dokumentarene i TV 2? Mye av faglitteraturen om TV2 er skrevet før finanskrisens tid, og den har derfor i liten grad kunnet behandle denne type spørsmål.³ Mer generelt ser det også ut til at forskningen om dokumentaren i norsk TV trenger fornyelse: flere av bidragene er idag mer enn ti år gamle.⁴ Det trengs en ny giv i studiet av dokumentaren. For fjernsynets del betyr det forskning også på den type programposter som har sendt dem – slik som Dokument 2.

Faglitteraturen om dokumentarer kan grovt sett deles i to typer. Den første av dem studerer dokumentarfilmens historie i bred forstand. Her finner vi alt fra klassiske bidrag som Erik Barnouws *Documentary. A History of the Non-Fiction Film* og frem til nye oversiktsverker som Jack C. Ellis og Betsy A. McLanes *A New History of Documentary Film*.⁵ Norske oversiktsverk finnes også.⁶ Andre har valgt å studere fjernsynsdokumentarens historie.⁷ Den tidlige fjernsynsdokumentaren i BBC er studert inngående.⁸ Felles for denne litteraturen er at den følger dokumentarformen i dens historiske utvikling fra film til fjernsyn – empirisk og kronologisk. Den andre hovedtypen av forskning er mer opptatt av dokumentarfilmens essens, dens ontologi. Denne type litteratur har en mer reflekterende og teoretisk karakter. Pioneren var John Grierson (1898-1972). Han grunnla ikke bare den britiske dokumentarfilmbevegelsen i 1930-årene, men søkte også å definere dokumentarfilmens vesen i en rekke teoretiske arbeider. Etter ham fulgte andre teoretiseringer frem til Bill Nichols, som er den ledende dokumentarfilnteoretiker idag.⁹ Hans skille mellom dokumentarens ulike typer – poetisk, ekspositorisk, observerende, deltakende, refleksiv og performativ – siteres ofte.¹⁰ Den teoretiske dokumentarfilmlitteraturen har gjennom sin begrepsdrøfting søkt å definere eller re-definere dokumentarfilmens vesen, etter at John Grierson i 1926 kom med sin i ettertid mye kritiserte definisjon av dokumentarfilm som ”the creative treatment of actuality.”¹¹

Dokumentarlitteraturen preges altså i stor grad av historieverk og teoridebatt. Problemet er at våre dagers aktualitetspregede TV-dokumentarer egentlig ikke passer så godt inn i dette bildet: de er nesten mer beslektet med journalistikken.¹² En programpost som Dokument 2 i norske TV 2 kan nok sies å hente impulser fra dokumentarfilmen og fra fjernsynsdokumentaren, men må nok i enda større grad forstås ut fra selve journalistikkfaget – fordi den ofte henter sin metode fra den undersøkende journalistikken.¹³

I denne artikkelen skal vi derfor se nærmere på Dokument 2. Vi skal reise følgende problemstilling: *hvilke vilkår har den undersøkende journalistikken i TV 2 hatt gjennom programposten Dokument 2?* Denne problemstillingen skal belyses på fire måter. For det første skal vi studere en komplett årgang med Dokument 2-sendinger for å se nærmere på dets journalistikk i de senere år. For det andre skal vi se disse resultatene i lys av programpostens opprinnelse og utvikling innad i TV 2 – skissert i korte trekk. For det tredje skal vi se Dokument 2 i sammenheng med TV 2s forpliktelser som allmennkringkaster. Og for det fjerde skal vi studere hvordan norske myndigheters eksterne evalueringsinstanser – Allmennkringkastingsrådet og Medietilsynet – har vurdert Dokument 2. Artikkelen avgrenser seg til Dokument 2, selv om TV 2 også har laget undersøkende journalistikk i sendinger som Reflektor. Reflektor har dog ikke en så lang historie i TV 2 som Dokument 2.¹⁴ Det er Dokument 2 som har vært TV 2s flaggskip på

dokumentarfeltet. Det er derfor dette programmet er interessant. Finanskrisen i 2009 vil i det følgende opptre som en bakenforliggende kontekst.

Dokument 2 i 2009

Først skal vi studere en årgang med Dokument 2. Finanskrisen gjør at valget falt på 2009-årgangen. Dette året gjør at vi kan sammenlikne Dokument 2 med Brennpunkts sendinger i NRK, for de er studert i et tidligere arbeid.¹⁵ Når vi spør om i hvilken grad TV 2 produserte undersøkende dokumentarer i kriseåret 2009, er det mest nærliggende å gjennomgå Dokument 2 for å finne svar.

I 2009 sendte TV 2 Dokument 2 kun i høstsemesteret. Tidligere gikk denne programposten i TV 2 både vår og høst. Høsten 2009 ble Dokument 2 sendt i alt ni ganger. Programleder var Tonje Steinsland. Hun introduserte og avsluttet hvert program i vignettene. Redaksjonsleder var Mads Ektvedt, mens Kjell Øvre Helland var redaktør. Her er en kort omtale av de ni sendingene.

Årets første Dokument 2-sending hadde tittelen *Drømmen om K2* og ble sendt i TV 2 den 30. september 2009. – Dette er Cecilie Skogs historie, sier programleder Tonje Steinsland i vignetten. I dette programmet presenterer den kjente fjellklatreren Cecilie Skog filmopptak fra en fatal ekspedisjon i Himalaya i 2008 – da ektemannen Rolf Bae omkom i et snøskred. Filmopptakene dokumenterer ekspedisjonen trinn for trinn. Bildene fra Himalaya er dramatiske. På lydsiden forteller Cecilie Skog nøyaktig hva som skjer. Vi ser en glad Rolf Bae, lykkelig uvitende om utfallet som venter ham. Cecilie Skog forteller det hele til Tonje Steinsland, som opptre som en empatisk lytter. *Drømmen om K2* er nøkternt fortalt, men bygger likevel opp en merkbar spenning: seerne vet jo helt fra start at det vil ende med døden. Skredet er høydepunktet som historien bygges opp mot. *Drømmen om K2* var en uvanlig dokumentar og en oppsiktsvekkende sesongpremiere. Den viste at nå var Dokument 2 tilbake.¹⁶

Andre sending het *Abids ambisjon* og ble sendt i TV 2 den 7. oktober 2009. Her følges Venstre-politikeren Abid Raja. Han vokste opp på barnehjem, men var nå blitt en kjent advokat med kone og barn. Full av energi kjemper han for en plass på Stortinget gjennom diskusjoner og TV-debatter. Han arrangerer dialogmøter om hat på Litteraturhuset i Oslo. Dit kommer bl.a. utenriksminister Jonas Gahr Støre og kronprins Haakon. Spenningen er knyttet til valgkampen og hvorvidt Raja klarer å erobre seg en plass på Stortinget. Men på valgdagen gjør Venstre gjør et katastrofalt valg. Raja får ingen stortingsplass. Han er skuffet, men vil likevel fortsette å kjempe for sine meninger. Hele tiden byr Raja på seg selv.¹⁷

Tredje sending hadde tittelen *Jakten på den mistenkte* og ble sendt i TV 2 den 14. oktober 2009. Denne dokumentaren – laget av Per Christian Magnus – var undersøkende journalistikk: sendingen rekonstruerte hendelsesforløpet som førte til drapet på den norske studenten Martine Vik Magnussen i London i 2008. En mannlig medstudent, Farouk, ble etterlyst for drapet, men han hadde straks reist til Jemen. Der ble han beskyttet av sin velstående far. TV-teamet reiser til Jemen, men faren lar seg ikke treffe. Teamet oppsøker steder der Farouk har vist seg og intervjuer med skjult kamera. Så retter Per Christian Magnus søkelyset mot hva norske myndigheter har gjort i saken. Han intervjuer den norske konsul i Jemen og utenriksminister Jonas Gahr Støre. Det kommer frem at Storbritannia ikke har utleveringsavtale med Jemen. Derfor kunne Farouk skjule seg

der. Magnus spør utenriksminister Støre om ikke Norge kunne gjort mer. Støre henviser til Norges samarbeid med britene. Mordhistorien ender dermed med de diplomatiske utleveringsvilkårene som gjelder mellom Norge, Storbritannia og Jemen. Dokumentaren er nøkternt fortalt og legger stor vekt på eksakte opplysninger.¹⁸

Fjerde sending het *Mirakelet i Markebygda* og ble sendt i TV 2 den 21. oktober 2009. Dette var historien om Magne Skåden, som hadde sittet for seg selv i foreldrenes sofa i 27 år uten å kunne gå eller snakke. Legene hadde gitt ham en diagnose, men foreldrene nektet å tro at han var dum. De tar ham med til et institutt i USA. Der kan spesialister trene opp barn med hjerneskade. Doman-instituttet hadde oppnådd enestående opptrenings-resultater i mer enn femti år og var helt uenig med de norske legenes vurdering av Magne. Etter råd fra instituttet setter foreldre, venner og naboer i gang med å trene Magne i opptil 10 timer pr. dag. De stimulerer hjernen hans for at sovende hjerneceller skal overta funksjonen til skadde celler. Etter lang trening begynner resultatene å komme: Magne begynner å forme bokstaver med penn og papir. De norske legene lar seg likevel ikke overbevise. Men så viser treningen at han lykkes: for første gang i sitt liv er han ute og går på egne ben. Historien slutter med at Magne utgir en bok som blir lansert av bygdas ordfører. Den uvanlige historien er blitt til ved at programskaperne har fulgt behandlingen av Magne over tid. Når opptakene starter er utfallet uvisst. Historien har en humanitær appell til seerne og kommenteres av en diskret forteller-stemme.¹⁹

Femte sending het *Spillet i bakrommet* og ble sendt i TV 2 den 28. oktober 2009. Her handlet det om maktkamp i Norges Fotballforbund. Vi følger forbundets generalsekretær Karen Espelund og dets president, Sondre Kåfjord – som begge opplevde å bli presset ut av sine stillinger. Her forteller de om det de ble utsatt for, fra delvis anonymiserte aktører i Fotballforbundet. Ifølge programmet ble Karen Espelund utsatt for en kampanje mot hennes angivelige lederstil. Hun valgte til slutt å gå av. På sin side valgte Sondre Kåfjord å gi seg som fotballpresident. Begge forteller, men på en forsiktig måte. Ingen av dem bruker navn på de som motarbeidet dem. Et internt notat viser at personer i forbundets markedsavdeling ville starte som private forretningsdrivende rettighetsagenter, fordi salg av TV-rettigheter kunne gjøre dem rike. Men da måtte de først kvitte seg med generalsekretær Karen Espelund. Hun ville nemlig ikke at private aktører utenfor forbundet skulle overta slike oppgaver. Dette skal ha vært den egentlige årsaken til at hun ble presset ut. Dokumentaren slutter uten at aktørene blir konfrontert. Dette blir derfor først og fremst de utstøttes historie.²⁰

Sjette sending, *Psyk forvandling*, ble sendt i TV 2 den 4. november 2009 og handlet om mennesker med tvangslidelser. Dokumentaren følger Tommy og Helle. De er begge sykmeldt og ute av jobb. Nå skal de behandles med eksponeringsterapi. I tre uker skal de konfronteres med det verste de vet: Tommy skal skru igjen kraner og skru av lyset uten å gå tilbake for å sjekke etterpå, mens Helle skal kjøre bil og gjøre andre ting hun har unngått i 25 år ved å isolere seg hjemme i frykt for å skade andre. Begge må kjempe for å overvinne sine tvangstanker. Etter tre ukers intensiv trening reiser de hjem som nye mennesker: Tommy er blitt normal igjen, mens Helle er bedre enn på 25 år. Få dager etter er begge tilbake i full jobb. Deretter tar programmet opp helsemyndighetenes vurdering av denne behandlingsformen. Det viser seg at mange pasienter ikke har fått den eksponeringsterapien de hadde trengt, selv om metoden er anerkjent som effektiv. Opptil 100 000 nordmenn hadde denne lidelsen.²¹

Syvende sending het *Den store styrkeprøven* og ble sendt i TV 2 den 11. november 2009. Den handlet om å sette seg høye mål. En norsk-pakistansk gutt, Tahir, ble født med en sjelden sykdom som gjorde ham blind 12 år gammel. Hans norske venn, Vidar, som er rundt 60 år, har mistet sin 17 år gamle sønn. Ingen av dem har noe godt utgangspunkt for en ekstrem fysisk prestasjon. Vidar får prostata-kreft og må opereres. Tahir er svært ambisiøs: de bestemmer seg for et nesten umulig mål: å sykle den 54 mil lange Styrkeprøven fra Trondheim til Oslo – på tandem-sykkel. Først følger vi treningen, deretter selve turen – som er langt hardere enn de trodde. Til slutt kan de likevel sykle over målstreken, totalt utslitt. Tahir ble etterpå kåret til årets norsk-pakistaner.²²

Åttende sending het *Piratjegerne* og ble sendt i TV 2 den 18. november 2009. Den handler om skipstrafikken som ble angrepet av sjøøvere utenfor kysten av Somalia – verdens farligste farvann, som Tonje Steinsland sier i vignetten. Vi følger den norske fregatten KNM Fridtjof Nansen og det norske lasteskipet Bow Cecil. Sistnevnte skip er redd for piratangrep, noe KNM Fridtjof Nansen skal forhindre. Programskaperne lar også piratene selv komme til orde. Somalieren Ali Arif forklarer hvorfor han ble pirat: store havgående trålere fanget opp fisken langs kysten i slike mengder at lokalbefolkningen mistet sitt livsgrunnlag. Deres redning ble å angripe den internasjonale skipstrafikken: somalierne mente nemlig at rederiene burde gi dem kompensasjon for tapt livsgrunnlag. Dokumentaren både begynner og slutter med piratene.²³

Niende sending het *Dømt til døden i Kongo* og ble sendt i TV 2 den 25. november 2009. Denne handlet om to nordmenn – Tjostolv Moland og Joshua French – som var tiltalt og dømt for drap og spionasje i Kongo. Journalisten Fredrik Græsvik – som har laget programmet – intervjuer Moland og French i deres kongolesiske fengsel. Saken hadde fått bred omtale i norsk presse. Derfor var intervjuet med hovedpersonene godt stoff. Intervjuet foretas etter at de var dømt, men før ankesaken kom opp. De to ga sin versjon av det som skjedde da deres sjåfør ble drept. Græsvik lar dem fortelle, men konfronterer dem også med kompromitterende materiale: et avslørende brev, en tilsvarende treningsvideo og et fotografi som viser en smilende Tjostolv Moland som tørker bort blodet på bilen. Dette materiale svekket deres stilling under rettssaken. Græsvik lar ikke deres historie ikke blir stående alene. Han intervjuer moren til Moland og bringer opptak fra rettssaken i Kisangani. Han intervjuer også en ung gutt, Kepo, som ifølge Moland og French er den virkelige drapsmannen. Det er Kepos forklaring som ligger til grunn for anklagen. Kepo avviser ryktene om at han er kriminell. Græsvik forteller seerne at Kepo har skiftet status fra vitne til fornærmet, noe som kan gjøre ham rik hvis dommen blir fellende. Så får vi se dommen: begge dømmes til døden. Moren til Moland bestemmer seg for å reise til Kongo. Dokumentaren slutter med at de to ser på familiebilder sammen. I sluttvignetten sier Tonje Steinsland at dette var siste utgave av Dokument 2. Rett etter sier TV 2s kanalvert at dette var ”aller siste” utgave av programmet.²⁴

I sitt allmennkringkasterregnskap omtalte TV 2 Dokument 2 (og Reflektor) som sine ”viktigste dokumentarsatsinger i 2009.” De ble begge sendt i beste sendetid og hadde ofte høye seertall, het det. Sammen med aktualitetsprogrammer som *Tabloid* og *God morgen, Norge* var det slik TV2 oppfylte konsesjonens krav om ”jevnlige aktualitets- og dokumentarprogrammer” dette året.²⁵

Fellestrekk

Vi kan nå drøfte det som er felles for disse sendingene. Sjangermessig omtales de gjerne som ”dokumentarer” både av TV 2 og i avisenes programoversikter. Bruker man terminologien til Bill Nichols kan man kanskje si at de er en blanding av ekspositorisk og observerende modi – altså en kombinasjon av en forklarende og observerende stil.²⁶ Dokument 2 har tydelig ekspositoriske trekk med sin bruk av forteller-stemme (kommentar) – selv om den kan være ganske diskret. Men sendingene er også tydelig observerende, særlig når kameraet følger et kronologisk hendelsesforløp med åpent utfall, slik som i *Mirakelet i Markebygda* og *Den store styrkeprøven*.

Innenfor den ekspositoriske og observerende rammen inneholder hvert program en markant historie med et dramatisk preg. Det er noe oppsiktsvekkende ved hver eneste sending – noe som er ment å gjøre dem attraktive overfor seerne. I flesteparten av sendingene følger vi hovedpersonene gjennom store utfordringer: flere av dem setter seg nesten umulige mål. Spenningen ligger i å se hvorvidt de klarer å nå dem.

Hvor mye undersøkende journalistikk lå det så i 2009-årgangen av Dokument 2? Svaret på det er sammensatt. *Drømmen om K2*, *Abids ambisjon*, *Mirakelet i Markebygda* og *Den store styrkeprøven* er alle markante dokumentarer om personer i spesielle situasjoner, men kan neppe betegnes som undersøkende journalistikk i vanlig forstand. På motsatt side finner vi *Jakten på den mistenkte*, *Spillet i bakrommet*, *Piratjegerne* og *Psykforvandling*. I disse anvendes undersøkende journalistikk. I *Jakten på den mistenkte* utføres en detaljert rekonstruksjon av drapsnatten. Deretter konfronterer Per Christian Magnus norske myndigheter om hva mer de kunne gjort i Martine-saken. *Spillet i bakrommet* avdekker den skjulte maktkampen i Norges Fotballforbund, selv om det konfronterende intervjuet mangler. *Piratjegerne* går i land i Somalia for å belyse årsakene til sjørøveriet, mens *Psykforvandling* stiller kritiske spørsmål om helsemyndighetenes manglende bruk av den effektive eksponeringsterapien. I en mellomposisjon finner vi *Dømt til døden i Kongo*, som rekonstruerer drapsnattens hendelsesforløp. Fredrik Græsvik vet at det ikke er nok å gjengi hva Moland og French forteller. Han konfronterer dem derfor med kompromitterende materiale og trekker inn andre kilder.

Kritikk av norske myndigheter inngår i flere sendinger: *Mirakelet i Markebygda* kritiserer norske legers oppfatning av Doman-instituttets behandlingssopplegg, *Psykforvandling* kritiserer helsemyndighetenes tilbakeholdne bruk av eksponeringsterapi, *Piratjegerne* inneholder kritikk av de militæres innsats i Adenbukta. I disse sendingene er kritikken likevel mer et bi-motiv enn hovedsak. *Spillet i bakrommet* avdekker en intern maktkamp, men lar aktørene forbli anonyme. Mest uttalt er nok kritikken i *Jakten på den mistenkte*, der utenriksminister Jonas Gahr Støre må svare for seg.

Dette gir oss følgende resultat: fire av de ni Dokument 2-sendingene i 2009 kan klassifiseres som undersøkende journalistikk. De fem andre sendingene var mer observerende dokumentarer som fulgte sine hovedpersoner gjennom store utfordringer.

Hvordan vi skal så vurdere resultatet 4 av 9? Det avhenger naturligvis av målestokken vi velger. En nærliggende mulighet er å legge Dokument 2s egen målestokk til grunn, men da må vi skissere programmets utvikling siden starten i 1992.

Opprinnelsen: Dokument 2 blir til

Den andre måten vi skal drøfte Dokument 2 på er å studere dets opprinnelse og noen av dets utviklingstrekk innad i TV 2 siden starten i 1992.

Den aller første utgaven av Dokument 2 ble sendt i TV 2 den 14. september 1992. Da var TV-kanalen helt ny: bare ni dager var gått siden det store åpningsshowet fra Grieghallen i Bergen. Ideen til Dokument 2 kom fra den unge journalisten Gerhard Helskog (f. 1963). Han begynte i TV 2 våren 1992, da det fortsatt bare fantes en håndfull ansatte. Alle gjorde alt. Og alle ideer ble mottatt med takk. Sendeskjemaet var stort og tomt. Helskog foreslo å starte et fast dokumentarprogram. Hans sjef, Finn H. Andreasen, sa ja og satte av fire millioner kroner. Programmet fikk arbeidstittelen ”Gerhards vindu.” Helskog hadde forbilder som *See it Now* og *60 Minutes* i amerikanske CBS. Han var også inspirert av *Rekordmagasinet* til Jan Guillou, som ble sendt i svensk TV i 1980-årene. Det svenske TV4, som hadde startet året før, inspirerte ham med programmet *Kalla Fakta*, ledet av Jan Scherman og Jan Guillou. Gerhard Helskog besøkte dem våren 1992 og fikk med seg VHS-kopier hjem. Han ble imponert over systematikken i deres arbeid og kraften i formspråket. Fra *Kalla Fakta* fikk han med seg fotografen Jan Palmers til sin nye redaksjon. Foruten Helskog og Palmers bestod den av journalistene Vibeke Haug, Runar Kristiansen og Jon Gangdal. Underveis i forberedelsene endret programposten navn til ”Dokument 2.” Gerhard Helskog forklarte at tittelen ”henspiller på at vi skal grave fram det andre dokumentet, slik at saker kan belyses på en grundig og seriøs måte. Enten temaet er finans, kultur og helse.” Han innrømmet at programmene nok kunne bli oppfattet som ”hardhendte”, men la til at de ikke hadde som uttalt mål å ”avsløre Norge.” Da VG presenterte TV 2s programplaner omtalte avisen likevel Dokument 2 med ordene ”avsløringer og undersøkende dokumentar.”²⁷

I den første utgaven av Dokument 2 var det dobbeltmoral som var tema. Først introduserte Gerhard Helskog fra studio. Deretter kom en kritisk reportasje om miljøverneren Kurt Oddekalv. Etterpå måtte Oddekalv svare på kritikken. Gerhard Helskog konfronterte ham med reportasjens sterke påstander. Så fulgte en reportasje som kritiserte sydpolfareren Monika Kristensen: hennes ekspedisjon skulle angivelig ha dumpet søppel i Antarktis. Etterpå måtte hun vare for seg i et konfronterende intervju. Begge disse personene fikk vanligvis positiv omtale i norske medier; de ble ansett som miljøhelter. Den kritiske presentasjonen av dem var derfor helt uvanlig.²⁸

Etter premieren sendte TV 2 i alt syv utgaver til av Dokument 2 utover høsten. De handlet om lånehaier (28. september), bedrageri (5. oktober), overvåkning, svindel og trusler i vektermiljøet (12. oktober), narkotika (26. oktober), seksuelle overgrep begått av en politimann (9. november), narkotika og politivold i Bergen (23. november) og dyreforsøk med taushetsplikt (7. desember).²⁹ Emnevalget fra gang til gang viste at Dokument 2 ville vekke oppsikt ved å ta opp kontroversielle temaer.

Til sammen sendte TV 2 Dokument 2 åtte ganger i løpet av sitt første semester, høsten 1992. Men dette var bare begynnelsen. I 1993 – som var det første hele år med TV 2 – sendte kanalen tolv Dokument 2-programmer om våren og elleve om høsten: tilsammen 23 sendinger. Dette tallet steg til 35 i 1994. Siden varierte årsproduksjonen noe fra år til år. For hele perioden 1992-1999 utviklet antallet årlige Dokument 2-sendinger i TV 2 seg slik:

*Oversikt over antall utgaver av Dokument 2 i TV2 i tiden 1992-1999.
Vår, høst og sum pr. år.*

År	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Vår	–	12	20	17	4	8	11	9 (x)
Høst	8	11	15	14 (xx)	10	10	9	3
Sum	8	23	35	31	14	18	20	12

Kilde: Nasjonalbibliotekets kronologiske totaloversikt over Dokument 2, også utlagt på Wikipedia. (x): medregnet ”Tid for karriere” sendt 26. juli 1999. (xx): Tallet for høsten 1995 er feilaktig oppgitt i Bastiansen 2011: 118. Basert på Programbladet oppgis der 10 sendinger denne høsten, mens det korrekte skal være 14, ifølge nye opplysninger fra Kringkastingsarkivet ved Nasjonalbiblioteket i Mo i Rana.

Denne oversikten viser flere interessante ting. For det første ser vi hvordan Dokument 2 fra 1993 ble sendt i begge årets sesonger; vår og høst. For det andre ser vi variasjonene mellom sesongene. I 1993, 1994 og 1995 sendte TV 2 flest Dokument 2-programmer om våren, mens i 1996 og 1997 var det flest om høsten. Deretter snudde det igjen slik at vårmenyen var størst i 1998 og 1999. For det tredje ser vi at den totale årlige produksjonen svingte betydelig. Økningen fra 1993 til 1994 var på hele tolv sendinger. Deretter kom et fall på fire sendinger fra 1994 til 1995. Deretter stabiliserte det seg på i underkant av 20 sendinger pr. år resten av 1990-tallet. Disse variasjonene viser at det egentlig ikke fantes noe tak på antall årlige utgaver av Dokument 2. TV 2 kunne øke eller redusere sendefrekvensen etter omstendighetene.

Oppbyggingen av Dokument 2 hang sammen med bedre tilgang på nye programskapere. Som ny TV-kanal trengte TV 2 nye medarbeidere – og mange av dem kom fra dokumentarstudiet ved Høgskolen i Volda. Siden 1988 hadde et eget påbygningsår i dokumentarfilm vært et fordypningstilbud til studentene. Det fjerde studentkullet på dette studiet var igang da TV 2 startet opp i 1992. Undervisningen, som ble ledet av David Wingate i første halvdel av 1990-tallet, fokuserte på en ny form for *observerende* TV-dokumentar, inspirert av filmskapere som Paul Watson og Colin Luke fra BBC og Channel Four. Impulsene fra britisk fjernsyn kom således til TV 2 også via Volda – og gikk blant annet inn i et program som Dokument 2. Dokumentarfilm-studentene fra Volda arbeidet gjerne med det nye, lette utstyret som ble så viktig for oppblomstringen av det norske dokumentarmiljøet på 1990-tallet.³⁰ Det er denne oppblomstringen vi gjenfinder i sendefrekvensen for Dokument 2.

Hvis vi nå følger den årlige produksjonen av programmet i perioden 2000-2009 får vi dette resultatet:

Antall utgaver av Dokument 2 i TV 2 i tiden 2000-2009. Vår, høst og sum pr. år.

År	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Vår	16	11	22	19	11	8	11	11	10	0
Høst	8	4	1	14	14	14	7	5	7	9
Sum	24	15	23	33	25	22	18	18	17	9

Kilde: Nasjonalbibliotekets kronologiske oversikt over Dokument 2, også utlagt på Wikipedia.

Oversikten viser at Dokument 2 fortsatte som et viktig TV 2-program også etter tusenårs-skiftet. Det ble fortsatt sendt både vår og høst. Årsproduksjonen var betydelig: 24

sendinger i 2000, 23 i 2002, 33 i 2003 og 25 i 2004. I 2003 sendte TV 2 faktisk Dokument 2 mer enn dobbelt så mange ganger som i 1996. Programmet stod sterkt de første årene etter tusenårsskiftet. Årsproduksjonen disse år nådde toppen med 33 sendinger i 2003. Deretter falt antallet hvert år frem til 9 i 2009. I 2009 forsvant vår-sendingene; bare høstens sendinger ble stående igjen.

Med sin historie helt tilbake i 1992 var Dokument 2 i 2009 faktisk det eldste eksisterende dokumentarprogram i norsk fjernsyn med intensjoner om å drive kritisk og undersøkende journalistikk. NRK-fjernsynets tilsvarende programpost – Brennpunkt – ble etablert i 1995 og hadde premiere 9. januar 1996. En viktig årsak til at denne nyskapingen i NRK var utfordringen fra Dokument 2 i TV 2: NRK hadde ingen tilsvarende programpost. Brennpunkt ble NRKs svar. Siden er det blitt selve flaggskipet for den undersøkende TV-journalistikken i NRK.³¹

Samme år som Brennpunkt startet i NRK, bestemte TV2-ledelsen seg for å gi Dokument 2 en pause. Sentrale medarbeidere i redaksjonen forlot da TV2. Noen av dem gikk over til det nyopprettede Brennpunkt. Men så snudde TV2-ledelsen. Høsten 1996 startet Dokument 2 opp igjen på nytt. Fra da av fungerte Dokument 2 som et visningssted for innkjøpte dokumentarer fra uavhengige filmprodusenter etter avtale med TV 2. Denne modellen kom i årene som fulgte til å stimulere produksjonen av nye norske dokumentarer. Resultatet var en rekke oppsiktsvekkende dokumentarprogrammer – som etterhvert begynte å motta priser både innenlands og i utlandet.

I sine årsberetninger var TV 2 stolt av Dokument 2. TV-kanalen nølte heller ikke med å trekke frem enkeltprogrammer i sine allmennkringkastingsregnskaper. I 2006-regnskapet pekte kanalen på Dokument 2-programmet *Vaksineeksperimentet* – som ble sendt den 16. oktober. Her viste det seg at helsemyndighetenes utprøving av en ny vaksine mot hjernehinnebetennelse mot slutten av 1980-årene hadde ført til alvorlig sykdom hos en rekke ungdommer. At vaksinen etterhvert ble forbudt i Norge forhindret ikke at den ble eksportert til New Zealand – anbefalt av det norske Folkehelseinstituttet. Sendingen – som var laget av Connie Barr, Karen Aarre og fotograf Frank Melhus – utløste offentlig granskning i Norge. Da dokumentaren ble vist på New Zealand førte det til høring i Parlamentet.³²

På denne bakgrunn kan vi nå drøfte den undersøkende journalistikkens plass i Dokument 2. Grovt sett finner vi to typer dokumentarer i de gjennomgåtte Dokument 2-sendingene: de observerende og de undersøkende. De førstnevnte er skildringer – ofte av mennesker i krevende situasjoner. De sistnevnte ”avdekker kritikkverdige forhold” – slik den norske Vær Varsom-plakaten oppfordrer til.³³ De plasserer også ansvaret hos myndighetene. Disse to formene lar seg identifisere analytisk, men er ikke gjensidig utelukkende. Man kan godt tenke seg at en undersøkende dokumentar kan følge aktører gjennom en kritikkverdig prosess – men det er ikke særlig vanlig. Kriminelle aktører vil jo ikke slippe til TV-kameraer som avslører dem. Undersøkende journalistikk i TV blir derfor ofte nødt til å rekonstruere et hendelsesforløp som allerede har funnet sted, slik som i *Jakten på den mistenkte*.

Kontrasten mellom undersøkende og observerende dokumentarer i 2009-årgangen av Dokument 2 må kunne sies å være karakteristisk for programmet i dets sene stadium. Helt fra starten i 1992 la Gerhard Helzkog stor vekt på oppsiktsvekkende avsløringer i sendingene, men allerede etter et par år ble kursen justert i retning av mer observerende dokumentarer om spesielle personer eller særpregede miljøer. Siden da har Dokument

2 levd i spenningsfeltet mellom observerende og undersøkende dokumentarer. I sitt allmennkringkaster-regnskap for 2009 pekte TV2 karakteristisk nok på begge typer: både på de observerende *Drømmen om K2* og *Mirakelet i Markebygda*, men også på de undersøkende *Jakten på den mistenkte* og *Piratjegerne*.³⁴

Dokument 2 har således levd med kontrasten mellom observerende og undersøkende dokumentarer siden 1990-årene. Dette er altså ikke noe nytt i tiden etter år 2000. Det mest karakteristiske ved 2009-årgangen er ikke akkurat dette, men snarere det lave antallet sendinger. Sammenliknet med NRKs Brennpunkt – som sendte 23 gjennomarbeidede dokumentarer med undersøkende journalistikk i 2009 – så kom Dokument 2 langt etter. Og dette til tross for at Dokument 2 er originalen som kom først – ja, som tilskyndet NRK til å opprette Brennpunkt. I 2009 hadde rollene skiftet: NRK var blitt den ledende gravemaskinen i norsk TV, mens TV 2 hadde redusert sine ambisjoner på grave-dokumentarens område.

Grunnlaget: TV 2 som allmennkringkaster

Den tredje måten vi skal belyse Dokument 2 på er å se det i sammenheng med TV 2s rolle som allmennkringkaster. Det er nærliggende å gjøre dette ettersom TV 2s eksistens bygger på et slikt idegrunnlag. I det følgende skal vi gjøre dette ved å følge et utvalg av de mest sentrale dokumenter og bestemmelser om TV 2 – men hele tiden med henblikk på dokumentarens og Dokument 2s rolle i kanalen.

Interessentene som i 1991 søkte Kulturdepartementet om TV 2-konsesjonen forsikret først at kanalen skulle drives ”etter prinsippene for allmennkringkasting.” Deretter brukte de ordet ”dokumentar” fem ganger i sin beskrivelse av den fremtidige kanalens programinnhold. Første gang ”dokumentar” forekom var i en opprømsing av fremtidige programformer. Andre gang het det at TV 2 ønsket å være ”nøytrale i våre aktuelt- og dokumentarsendinger, både i valg av temaer og i utforming av programmene, i den forstand at vi over tid vil gi plass for hele spekteret av meninger om de temaer vi tar opp.” Tredje gang ordet ble brukt var i en beskrivelse av egenproduserte sendinger. Fjerde gang ble ordet brukt til å beskrive hvordan TV 2 ville ”fokusere på distriktene” med norsk egenproduksjon. Femte gang ble ordet brukt i forbindelse med kunst- og kulturprogrammer.³⁵

De fem gangene interessentene brukte dokumentar-begrepet på de få sidene som gjaldt selve programvirksomheten, viste at det svært tidlig fantes visse ideer om denne typen programmer i det fremtidige TV 2 – selv om vi selvfølgelig må se søknadsteksten som et strategisk forsøk på å oppnå godvilje i Kulturdepartementet. Da TV-konsesjonen senere samme år tilfalt de samme søkerne, må man kunne si at TV 2 hadde et mandat som også lå i konsesjonssøknadens program-formuleringer – ihvertfall rent generelt. Eierne av TV 2 hadde lovet departementet å sende dokumentarer, selv om omfang, utforming og vektning i forhold til andre typer programmer selvfølgelig ikke var avklart da dette ble skrevet i 1991.

TV 2s første konsesjonsavtale gjaldt for perioden 1992-2002. Den ble undertegnet av TV 2s styreformann Bjørn Atle Holter-Hovind og kulturminister Åse Kleveland den 14. desember 1991. Avtalen slo fast TV-kanalens rettigheter og plikter overfor staten. Avtalen krevde at programvirksomheten skulle ”baseres på prinsippene om allmennkringkasting,” noe som innebar at sendingene skulle kunne mottas av hele befolkningen, at kanalen skulle ha en variert programmeny for både brede og smale

grupper over tid, at sendingene også skulle henvende seg til den samiske folkegruppen og til etniske minoriteter, at kanalen skulle ha daglige nyhetssendinger, at den skulle bidra til å styrke norsk språk, identitet og kultur, og at den skulle ha redaksjonell selvstendighet. TV 2 skulle ”hovedsakelig” produsere nyhets- og aktualitetsprogrammer selv, mens det øvrige programtilbudet skulle baseres på innkjøp fra norske og utenlandske produsenter.³⁶

Disse bestemmelsene var TV 2s grunnlag som allmennkringkaster de første ti årene. Konesjonen inneholdt ingen krav om dokumentarprogrammer. Det var betegnelsen ”aktualitetsprogram” som ble brukt, men uten noen nærmere presisering. Det er faktisk veldig lite i konsesjonsavtalen som peker på et program som Dokument 2. Årsaken er enkel: da avtalen ble undertegnet 14. november 1991 var det konkrete programarbeidet ikke påbegynt. Det var først våren 1992 at TV 2 ansatte sine første programfolk. En av dem var altså Gerhard Helskog – og det var han som tok initiativet til Dokument 2. På sett og vis kom TV 2 fra starten av kanskje til å overoppfylle sine tidligste løfter på ett punkt – for kanalen hadde ingen plikt til å sende et fast dokumentarprogram.

Den 20. mai 2001 søkte TV 2 om å få konsesjonen fornyet. Denne gang la kanalen langt større vekt på sitt dokumentartilbud. I søknaden het det at den ”undersøkende journalistikken vil få høy prioritet” og at TV 2 ville dyrke frem ”flere sterke egensaker i nyhetssendingene.”³⁷ I et eget avsnitt het det at ”Norske samtidsdokumentarer har vært et av TV 2s satsningsfelt de siste årene.” Gjennom samarbeid med utdanningsinstitusjoner, filmfond og uavhengige produsenter hadde TV 2 skapt ”et norsk dokumentartilbud som på sitt beste kombinerer kunstnerisk kvalitet med bred appell,” het det. TV 2 pekte på at de norske dokumentarene hadde gjennomgått en ”markant kvalitetsheving de siste årene” – noe som ble sett som et resultat av TV 2s nye innkjøpspolitikk fra 1996: den ”skapte et helt nytt marked for dokumentarer utenfor NRK-systemet.” Da dette ble skrevet i 2001 kjøpte TV 2 jevnlig inn dokumentarer fra rundt 20 produksjonsselskaper, fra Finnmark til Agder. TV 2s sjef Kåre Valebrokk – som undertegnet søknaden – pekte selv på frem Dokument 2-programmene *Tvil* og *Be – skitne, syndige meg* – som eksempler på den type dokumentar TV 2 ville videreutvikle i den neste konsesjonsperioden:

Vi ønsker i den nye konsesjonsperioden å videreutvikle dokumentarsjangerens egenart og potensiale i langsiktig samarbeid med et vitalt norsk miljø for dokumentarfilmproduksjon. Gjennom fortsatt sterk satsing på norsk samtids-dokumentar vil vi sende programmer og aktuelle tema og med brodd; programmer som skal gi en dypere følelse av folks liv og problemer i dagens Norge.³⁸

TV 2 hadde altså fortsatt ambisjoner på dokumentarfeltet. Det passet godt for Kåre Valebrokk å vise til anerkjente Dokument 2-sendinger når han skulle overbevise Kulturdepartementet om at den nye TV-konsesjonen fortsatt burde gå til TV 2. Han pekte faktisk på enda et Dokument 2-program – *Kursk* – som ved sin tilknytning til det aktuelle nyhetsbildet også lot seg eksportere til en rekke andre land.³⁹

Kulturdepartementet lot seg overbevise av søknadens samlede argumentasjon – og av den sterke stilling som TV 2 hadde fått i Norge siden 1992. Departementet lot derfor TV 2 få en ny konsesjonsperiode med allmennkringkastingsforpliktelser i det analoge bakkenettet – i fra 1. januar 2003 og til 31. desember 2009. Bestemmelsene i den nye konsesjonsavtalen var imidlertid langt mer konkrete enn før. I konsesjonens § 3-3 punkt 2 stod følgende krav: ”TV 2 skal jevnlig sende aktualitets- og dokumentarprogrammer.”

Dette var det eneste som stod om dokumentarprogrammer, men det var likevel viktig nok. For TV 2 ble Dokument 2 en måte å imøtekomme dette kravet på.⁴⁰

Det var denne bestemmelsen som gjaldt høsten 2009 – for de sendingene vi har undersøkt ovenfor. Men konsesjonen gikk altså ut ved årsskiftet 2009-2010, (om lag ett år etter at det analoge bakkenettet ble faset ut og det digitale bakkenettet ble fullført i november 2008). TV 2 fortsatte da sine sendinger i det digitale bakkenettet, der kanalen i likhet med en rekke andre kommersielle kringkaster⁴¹ har fjernsynskonsesjon uten særskilte allmennkringkastingsforpliktelser. Et TV 2 uten allmennkringkastingsforpliktelser var en spesiell situasjon som tidligere aldri hadde forekommet i kanalens historie. Årsaken til dette var at TV 2 forhandlet med Kulturdepartementet om fortsatt status som allmennkringkaster, men det hele trakk ut i tid. Først den 3. desember 2010 undertegnet TV 2s konsernsjef Alf Hildrum og Stoltenberg-regjeringens kulturminister Anniken Huitfeldt en avtale⁴² om at TV 2 skulle ha status som formidlingspliktig allmennkringkaster fra 1. januar 2011 til 31. desember 2015. Denne avtalen bygget på helt andre forutsetninger enn de tidligere konsesjonene og var langt mindre spesifikk når det gjaldt programkrav enn den foregående konsesjonen hadde vært. Nå krevde Kulturdepartementet ikke lenger at TV 2 jevnlig skulle sende aktualitets- og dokumentarprogrammer.⁴³

Kulturdepartementets krav til TV 2 på dokumentarfeltet lar seg altså inndele i tre faser. I den første fasen fra 1992 til 2002 var programkravene så generelle at de ikke inneholdt krav om dokumentarer i det hele tatt. I den andre fasen, fra 2003 til 2009, krevde departementet at dokumentarer og aktualiteter måtte sendes ”jevnlig” i TV 2. Hverken før eller siden var dette strengere formulert enn i denne perioden. Den tredje avtalen, datert 3. desember 2010, liknet således mer på den første og temmelig generelle konsesjonsavtalen når den ikke lenger krevde dokumentarer i TV 2. Vilkårene som Kulturdepartementet har satt for TV 2 på dokumentarens felt har således variert mye over tid. Og det må man ta hensyn til når man skal vurdere TV-kanalens dokumentartilbud på ulike tidspunkter.

Vurderinger

Den fjerde måten vi skal studere Dokument 2 på er å se på dets rolle i kringkastingsmyndighetenes vurdering av TV 2. For å svare på dette skal vi studere de nye tilsynsorganene som fikk denne oppgaven.

Kulturdepartementet foreslo i stortingsmeldingen *Kringkasting og dagspresse* (St. meld. nr. 42 (1992-1993)) at det skulle opprettes et eget råd som skulle vurdere i hvilken grad allmennkringkasterne TV 2, P4 og NRK fulgte opp de intensjonene som lå til grunn for deres virksomhet. Forslaget ble vedtatt av Stortinget 13. juni 1995. 19. mars 1996 ble så Allmennkringkastingsrådet oppnevnt av Kulturdepartementet. Rådet skulle utføre sin tilsynsfunksjon gjennom en årlig rapport. Rådet eksisterte fra 1996 til 2003. Hvordan vurderte det Dokument 2 i disse årene?

Aller først måtte Allmennkringkastingsrådet klarlegge hva de skulle legge til grunn for sine vurderinger. Det måtte med andre ord formulere evalueringskriterier for allmennkringkasting. Det gjorde rådet et møte den 23. januar 1997. For det første måtte allmennkringkasterne kunne mottas av hele befolkningen. For det andre måtte de ha en variert programmeny for både brede og smale grupper (barn og unge, den samiske befolkningen, etniske og andre minoriteter). Rådet spesifiserte dette kravet med tre un-

derpunkter: a) sjangermangfold, b) tematisk mangfold og c) fordypning. Det sistnevnte kravet forklarte rådet slik: ”Analytiske, kritiske og fordypende perspektiv må være til stede.” Dette punktet – som fikk betegnelsen 2 c) – var det som ofte kom til anvendelse på et program som Dokument 2. For det tredje skulle allmennkringkasterne ha daglige nyhetssendinger og solid, løpende orientering om viktige samfunns- og kulturspørsmål nasjonalt og internasjonalt. For det fjerde skulle sendingene styrke norsk språk, identitet og kultur. For det femte skulle allmennkringkasterne ha redaksjonell selvstendighet.⁴⁴

Allerede i sin første rapport kom Allmennkringkastingsrådet til å nevne Dokument 2. Rådet fant det ”positivt” at TV 2 i 1996 hadde etablert avtaler med norske produksjons-selskaper om programmer til Dokument 2.⁴⁵ Rådet slo fast at Dokument 2 var et program som var med på å innfri kravet om at ”analytiske, kritiske og fordypende perspektiv må være til stede” – selv om rådet gjerne så at TV 2 på dette punkt hadde gått lenger.⁴⁶

De neste årene viste Rådet en svært varierende interesse for Dokument 2. I 1997-rapporten var programmet ikke nevnt i det hele tatt. Det stod kun noen generelle formuleringer om hvordan TV 2 oppfylte kravet om analytiske, kritiske og fordypende perspektiver.⁴⁷ Men i 1998-rapporten regnet Rådet igjen Dokument 2 blant de programmer som oppfylte fordypningskravet i punkt 2c).⁴⁸ I 1999-rapporten gjentok Rådet at TV 2s dokumentarprogrammer imøtekom dette fordypningskravet, men uten å nevne Dokument 2.⁴⁹ I 2000-rapporten gjentok Rådet at kanalens dokumentarsendinger ”klart” inneholdt analytiske, kritiske og fordypende perspektiver, men nok en gang uten at Dokument 2 ble nevnt.⁵⁰ Programmet ble derimot nevnt i forbindelse med kravet om daglige nyhetssendinger og løpende samfunnsorientering. Rådet bemerket at Dokument 2-programmet *Kursk* ”demonstrerer at TV 2 besitter nødvendig kompetanse, og at interessen for internasjonale tema er stor.”⁵¹ I 2001-rapporten pekte Rådet på at analytiske, kritiske og fordypende perspektiv fantes i TV 2s dokumentarer, men uten å nevne Dokument 2. Derimot ble Rikets Tilstand nevnt.⁵² I 2002-rapporten gjentok Rådet at TV 2s dokumentar (samt nyhetssendinger og debatter) tilfredstilte kravet om analytiske, kritiske og fordypende perspektiver, men enda en gang uten å nevne Dokument 2.⁵³ Det samme gjentok seg i 2003-rapporten.⁵⁴ Riktignok pekte Rådet på Dokument 2-programmet *Ghetto-skolen*, som et eksempel på programmer om etniske minoriteter i Norge,⁵⁵ men heller ikke i sin siste rapport ga Rådet noen vurdering av Dokument 2. Rådet nøyde seg med generelle formuleringer om at slike programmer var viktige fordi ”det å opplyse folk slik at de kan bli aktive samfunnsborgere og delta i den offentlige debatten om viktige saker, står sentralt i samfunnsoppdraget.”⁵⁶

Dette peker på følgende konklusjon: Allmennkringkastingsrådet stilte seg generelt sett positiv til dokumentarsendinger i TV 2, men viste liten interesse for Dokument 2. Noe av dette skyldtes selvfølgelig at Rådet ikke hadde mandat til å vurdere enkeltprogrammer. Likevel er det et spørsmål om ikke Rådet viet dette programmet mindre oppmerksomhet enn det hadde fortjent – når det drøftet hvorvidt TV 2 oppfylte fordypningskravet i punkt 2 c).

Fra 2004 ble Rådets funksjoner overtatt av det nyopprettede Medietilsynet. Fra da av ble det Medietilsynets oppgave å vurdere i hvilken grad allmennkringkasterne oppfylte sine forpliktelser. I de årlige allmennkringkastingsrapportene som Medietilsynet laget kan vi altså følge dets vurdering av Dokument 2. I sin vurdering av TV 2 tok Medietilsynet utgangspunkt i konsesjonsavtalen for perioden 2003-2009. Som vist ovenfor var denne avtalen langt mer konkret enn før. Kulturdepartementet opererte nå

med både overordnede og mer spesifikke programkrav. Blant de spesifikke kravene var som nevnt avtalens § 3-3 punkt 2, der det het at TV 2 ”skal jevnlig sende aktualitets- og dokumentarprogrammer.”

Allerede i sin første rapport kom Medietilsynet til å nevne Dokument 2.⁵⁷ Rent generelt ble dokumentarer også nevnt når tilsynet skulle vurdere hvordan TV 2 oppfylte kravet om å styrke norsk språk, identitet og kultur.⁵⁸ I sin vurdering henviste tilsynet til TV 2s konsesjonssøknad. I den erklærte TV-kanalen at den ville stimulere til debatt om viktige samfunnsproblemer, sette dagsorden og prioritere undersøkende journalistikk. TV 2 hadde også henvist til sitt dokumentarsamarbeid med utdanningsinstitusjoner, filmfond og uavhengige produsenter. I sin vurdering kom Medietilsynet til at Dokument 2 var ett av de programmene som viste at TV 2 oppfylte kravet om jevnlig aktualitets- og dokumentarprogrammer i 2004.⁵⁹

De neste årene gjorde Medietilsynet flere kortfattede vurderinger av Dokument 2. I 2005-rapporten omtalte Medietilsynet Dokument 2 som TV 2s ”flaggskip” på dokumentarfeltet. Denne formuleringen var hentet fra TV 2s allmennkringkasterregnskap. Der pekte TV 2 på sitt tette samarbeid med ”dyktige filmskapere i det uavhengige produksjonsmiljøet”, som angivelig resulterte i et ”dokumentarfilmtilbud som er enestående i Norge.”⁶⁰ Medietilsynet så ”positivt” på denne dokumentarsatsningen og konkluderte med at TV 2 innfridde kravet i §3-3 punkt 2 også i 2005.⁶¹ I 2006-rapporten viste Medietilsynet til at TV 2 selv så på dokumentarer og aktualiteter som ”viktig for kanalens profil” og at de var ”en viktig del av deres samfunnsoppdrag.” Likevel nevnte tilsynet ikke Dokument 2. Konklusjonen ble den samme som før: TV 2 innfridde kravet også i 2006.⁶² Bare i forbindelse med TV2s livssynsprogrammer pekte Medietilsynet på Dokument 2. Da gjaldt det sendingen *Muslimske meninger*.⁶³

I 2007-rapporten refererte Medietilsynet både til Dokument 2 og Reflektor. Medietilsynet konkluderte med at TV 2 innfridde kravet også i 2007: kanalen hadde sendt rundt 70 nye norske dokumentarer dette året.⁶⁴ I 2008-rapporten påpekte Medietilsynet at Dokument 2 var sendt 16 ganger og Reflektor 20 ganger. TV 2 hadde sendt mer enn 70 nye norske dokumentarer i 2008. Nok en gang konkluderte Medietilsynet med at TV 2 oppfylte kravet.⁶⁵ I 2009-rapporten omtalte Medietilsynet Dokument 2 og Reflektor som ”TV 2s viktigste dokumentarsatsninger.” Dette året sendte TV 2 54 nye dokumentarer. Nedgangen fra året før skyldtes at Dokument 2 dette året kun ble sendt i høstsesongen og at antallet Reflektor-programmer også var gått ned. Tilsynet erklærte at TV 2 innfridde kravet også i 2009. I tillegg ga Medietilsynet nå følgende interessante vurdering: ”Dokument 2 har vært en del av TV 2s programtilbud fra TV 2 startet sine sendinger i 1992. Programmet har vært en viktig faktor i vurderingen av TV 2s oppfyllelse av kravet til aktualitets- og dokumentarprogrammer.”⁶⁶

Med disse ordene anerkjente Medietilsynet Dokument 2s betydning for TV 2 som allmennkringkaster på dokumentarfeltet. Men formuleringen kom først etter flere år med nokså kortfattede vurderinger – både fra Medietilsynet og før det fra Allmennkringkastingsrådet.

Nedleggelsen

Så kom tirsdag den 25. august 2009. På dette tidspunktet hadde TV 2 sendt Dokument 2 i 17 år. Men denne dagen ble en dramatisk nyhet kjent i TV 2-miljøet. Kort etter var saken

på nettsidene til Bergens Tidende: TV 2s ledelse ville legge ned Dokument 2. Ifølge nyhetsredaktør Kjell Øvre Helland kostet programposten mellom 10 og 15 millioner kroner i året. Han roste programmet, men mente det ble for dyrt – spesielt når finanskrisen førte til at TV-kanalen måtte spare 150 millioner. Programleder Tonje Steinsland sa at Dokument 2-redaksjonen var ”svært bekymret” for den profilendringen som ledelsen nå foretok. Hun mente at TV 2 nå ville miste journalistisk tyngde og utvikle seg til en ren underholdnings- og nyhetskanal med ensidig fokus på ”breaking news.” Hun pekte også på hvordan TV-bransjen hadde anerkjent Dokument 2 med en rekke priser i Gullruten.⁶⁷ Dagbladet skrev at TV 2 som følge av finanskrisen hadde fått en inntektssvikt på 400 millioner kroner og at dette var årsaken til innsparingskravet på 150 millioner, men at en endelig avgjørelse først skulle tas senere på høsten.⁶⁸

Avgjørelsen ble kjent på et allmøte i TV 2 den 8. oktober: TV 2 måtte redusere bemanningen med 130 årsverk. 23 årsverk skulle bort i nyhetsavdelingen. Nå ble det bekreftet at kuttene også ville ramme Dokument 2. Konsernsjef Alf Hildrum sa selv til Aftenposten:

Egenproduksjon av dokumentarer er for dyrt. Nå må vi isteden konsentrere oss om nyheter, som er det viktigste. Vi skal sende dokumentarer også i fremtiden, men vil i størst mulig grad fylle denne sendeflaten med innkjøpt stoff fra ulike produksjonsselskaper og for eksempel TV 2 i Danmark og TV 4 i Sverige.⁶⁹

For TV 2s ansatte ble 8. oktober 2009 en trist dag. Mange var skuffet. TV 2-ledelsen ga ingen signaler om hvorvidt Dokument 2 fortsatt ville være et verdifullt innslag på kanalen. Slik falt Dokument 2 som et offer for finanskrisen i 2009 – ihvertfall slik ledelsen lot den ramme TV 2. Det er ihvertfall inntrykket som ble stående utad. Nedleggelsen var et faktum fra årsskiftet 2009-2010.

Avslutning

Vi kan nå oppsummere svarene på de fire emnene vi har undersøkt. Til sammen belyser de hvilke vilkår den undersøkende journalistikken har hatt i TV 2 gjennom Dokument 2.

Først gjennomgikk vi 2009-årgangen av Dokument 2. Resultatet viste at TV 2 kun sendte Dokument 2 ni ganger dette året. Alle gikk i løpet av høsten. Fire av sendingene lar seg klassifisere som undersøkende journalistikk, mens de øvrige fem var mer observerende dokumentarer der vi fulgte hovedpersoner gjennom store utfordringer.

Det andre vi gjorde var å se dette resultatet i lys av Dokument 2s opprinnelse og utvikling i TV 2, skissert i korte trekk siden 1992. Denne gjennomgangen viste at TV 2 har sendt et betydelig antall Dokument 2-sendinger pr. år. Ved å studere sendefrekvensen fant vi sterk økning i antall sendinger i årene etter 1992. Allerede i 1990-årene var Dokument 2 blitt litt av en institusjon i TV 2. Innkjøpspolitikken utfra TV 2s enterprisemodell kom til å stimulere produksjonen av nye norske samtidsdokumentarer blant uavhengige film- og TV-produsenter. Virkningene av dette fortsatte også etter årtusenskiftet. TV 2 fortsatte som et viktig visningssted for nye norske dokumentarer – særlig med Dokument 2. De enkelte sendingene lar seg klassifisere som enten observerende eller undersøkende dokumentarer, slik vi så i 2009-årgangen. Vårt funn – der fire av ni sendinger dette året lar seg klassifisere som undersøkende journalistikk – er i tråd med programutviklingen i Dokument 2 siden slutten av 1990-årene, da Gerhard Helskogs

undersøkende journalistikk ble supplert med mer observerende dokumentarer. Men sammenliknet med de 23 Brennpunkt-sendingene som NRK sendte i 2009 er det tydelig at TV 2 nå hadde gitt fra seg den ledende rollen som kanalen opprinnelig hadde på gravedokumentarens felt.

Det tredje emnet vi studerte var hvordan Dokument 2 henger sammen med TV 2s forpliktelser som allmennkringkaster. Helt fra første konsesjonssøknad i 1991 har TV 2 holdt dokumentaren frem som ett av sine spesielle satsningsområder. Dokumentarene har vært noe som kanalen flere ganger har brukt som argument for fornyelse av konsesjonen. Sett i et slikt lys har Dokument 2 spilt en viktig rolle for TV 2: programmet har bidratt til å gi TV 2 seriøsitet. Denne seriøsiteten trengte TV 2 når den skulle fornye TV-konsesjonen med Kulturdepartementet. Dokument 2 syntes å vise at TV 2 tok sine forpliktelser som allmennkringkaster på alvor: at de i tillegg til reklame og amerikanske dramaserier også sendte påkostede programmer med sosial relevans. De millionene som TV 2s ledelsen brukte på Dokument 2 har således vært godt anvendte midler. Med Dokument 2 har TV 2 vist at de ikke bare sender nyheter, sport og underholdning i beste sendetid. Det var med stolthet at TV 2 omtalte Dokument 2 i sine årsberetninger og allmennkringkastingsregnskaper.

Det fjerde emnet vi studerte var hvordan Dokument 2 er blitt vurdert av kringkastingsmyndighetene. Allmennkringkastingsrådet stilte seg positiv til dokumentarsendingene i TV 2, men var ellers tilbakeholden med å kommentere enkeltprogrammer – noe det da heller ikke hadde mandat til. For Rådet var det viktig å vurdere hvorvidt TV 2 oppfylte kravet i punkt 2 c) – og i disse vurderingene ble Dokument 2 noen ganger trukket inn. Medietilsynet ga programposten en meget god attest i sin 2009-rapport. Da het det at Dokument 2 helt siden 1992 hadde vært en ”viktig faktor” for kringkastingsmyndighetenes vurdering av hvordan TV 2 oppfylte konsesjonens krav om aktualitets- og dokumentarprogrammer.

Dermed kan vi svare på den problemstillingen som ble reist i innledningen: hvilke vilkår har den undersøkende journalistikken i TV2 hatt gjennom programposten Dokument 2? Alt tatt i betraktning er det rimelig å trekke følgende konklusjon: Dokument 2 har faktisk vært en viktig programpost for TV 2. Årsaken til det finner vi både i sendefrekvens, produksjonsform og innhold. Den høye sendefrekvensen etablerte Dokument 2 som et oppsiktsvekkende vindu i kanalens programtilbud. Det høye antallet sendinger stimulerte i sin tur produksjonen av nye norske TV-dokumentarer og bidro til den oppblomstringen som skjedde i 1990-årene og fremover. Innholdsmessig og tematisk har spennvidden vært stor – fra observerende dokumentarer om kjempende hovedpersoner til undersøkende journalistikk med kritiske spørsmål til ansvarlige myndigheter. Selv om kvaliteten på de enkelte sendingene har variert kom Dokument 2 til å opparbeide seg en spesiell status i TV 2: programmet vant Gullruten for beste dokumentarprogram en rekke ganger. Det har også fått internasjonale TV-priser. Ingen annen programpost i norsk TV har hatt lengre kontinuitet enn Dokument 2 med sin kombinasjon av dokumentarisk form og undersøkende journalistikk. Programposten er tre og et halvt år eldre enn NRKs Brennpunkt. På sitt beste har Dokument 2 gitt publikum interessante seeropplevelser og samtidig avslørt vesentlige samfunnsproblemer. Mange så det derfor som et tap da TV 2 høsten 2009 erklærte at programmet skulle legges ned.

Epilog: et liv etter døden?

Men så kom 4. oktober 2010. Da vendte Dokument 2 tilbake på TV 2. Det var høyst overraskende etter den mye omtalte nedleggelsen høsten før. For det kom ingen løfter om nye sendinger da Tonje Steinsland og kanalverten, i forbindelse med *Dømt til døden i Kongo* 25. november 2009, erklærte at dette var siste utgave av Dokument 2. TV 2 omtalte relanseringen i 2010 som en ”dokumentarfilmsatsning.” Det het at ”Fellesnevneren for filmene vil uansett være den samme: Å fortelle viktige historier om enkeltmennesker som trenger oppmerksomhet om systemfeil, maktmisbruk og kritikkverdige forhold i samfunnet. Men også historier om mennesker som har noe viktig å fortelle seerne”, het det på TV 2s nettsider. TV 2 planla å sende ti utgaver av Dokument 2 høsten 2010.⁷⁰

I hvilken grad TV 2 fortsatt var interessert i å ville videreutvikle sin dokumentartradisjon, var det vanskelig å vurdere utenfra. For samme måned bestemte TV 2-ledelsen seg for å kutte sin støtte til et prestisjefyllt dokumentarprosjekt om krigen i Afghanistan. Flere av TV 2s mest erfarne dokumentarister – Odd Isungset, Øystein Bogen og Fredrik Græsvik – var med på denne produksjonen. Hver av dem skulle lage en timelang dokumentar. Prosjektet hadde mottatt i alt 2,4 millioner kroner i støtte fra eksterne kilder som Norsk Filminstitutt, Institusjonen Fritt Ord og Vestnorsk Filmsenter. Likevel trakk TV 2s ledelse trakk seg. Odd Isungset sa at denne beslutningen skrinla hele prosjektet. Han la til at ”Det er trist at kanalen ikke tar seg råd til sånt. Jeg er bekymret for hva dette vil bety for muligheten til å få finansiering til andre seriøse dokumentarprosjekt fra kilder som Fritt Ord og Filminstituttet, når TV 2 ikke ser seg i stand til å matche offentlig støtte til et slikt prestisjeprosjekt.”⁷¹

Da dette skjedde var TV 2s status som allmennkringkaster fortsatt ikke avklart. Etter at TV 2s andre konsesjonsavtale utløp 1. januar 2010, hadde TV-kanalen strengt tatt ikke lenger noe allmennkringkastingsoppdrag: kanalen sendte nå helt uten konsesjon. Det var en ny situasjon for TV 2. Det var uklart hvorvidt TV 2 skulle fortsette som allmennkringkaster eller om kanalens stilling ville bli mer lik TV3 og TVNorge. Denne uavklarte situasjonen tok først slutt etter at TV 2s sjef Alf Hildrum og kulturminister Anniken Huitfeldt undertegnet kanalens tredje konsesjonsavtale 3. desember 2010. Avtalen inneholdt færre innholdskrav enn før, men TV 2 maktet å opprettholde sin posisjon som den eneste kommersielle allmennkringkaster i det norske TV-markedet.⁷² Siden 2011 er konsesjonens første hele virkeår kan Medietilsynet ikke evaluere resultatet før i 2012. Høsten 2011 har Dokument 2 på ny dukket opp igjen på TV 2, men i skrivende stund (oktober 2011) er den nye avtalens betydning og Dokument 2s videre skjebne i TV 2 spørsmål som bare fremtiden kan gi svar på.

Notes

1. Se *Aftenposten* 5. juni 2009
2. Se Bastiansen 2010
3. Dahl og Høyer 2003, Enli, Syvertsen og Sæther (red.) 2002, Bjerkholt og Jensen 2000, Andreassen 2004
4. Mølster 1996, 2001, 2007, Hausken 1999, Bernt 2002
5. Barnouw 1983, Ellis og McLane 2006
6. Sørenssen 2001, Brinch og Iversen 2001
7. Diesen 1996, 2005
8. Bell 1986
9. Grierson 1966, Corner 1986 og 1996, Winston 1996, Nichols 1991 og 2001
10. Nichols 2001: 99-138

11. Se f.eks. Winston 1996
12. Se Mølster, 1996, 2001 og 2007, samt Kilborn og Izod 1997, Øverby 2000, Njaastad 2004, Bjerkholt og Jensen 2000, Bastiansen 2010 og 2011
13. Se Øvrebø og Østlyngen 1998
14. Denne artikkelen inngår i forskningsprosjektet ”Den undersøkende dokumentar i norsk TV”, som under-
tegnede har utført ved Avdeling for mediefag ved Høgskolen i Volda i tiden 2009-2011. Til prosjektet
hører også Aardal 2009, Müller 2010, Dimmestøl 2010, Bolseth 2010, Bastiansen 2010 og 2011, samt
Nordlund 2011.
15. Se Bastiansen 2010
16. *Drømmen om K2*, Dokument 2 30. september 2009
17. *Abids ambisjon*, Dokument 2 den 7. oktober 2009.
18. *Jakten på den mistenkte*, Dokument 2 den 14. oktober 2009, se også Dimmestøl 2010
19. *Mirakelet i Markebygda*, Dokument 2 den 21. oktober 2009
20. *Spillet i bakrommet*, Dokument 2 sendt i TV2 den 28. oktober 2009
21. *Psyk forvandling*, Dokument 2 sendt i TV2 4. november 2009
22. *Den store styrkeprøven*, Dokument 2 sendt i TV2 den 11. november 2009
23. *Piratjegerne*, i Dokument 2 sendt i TV2 den 18. november 2009
24. *Dømt til døden i Kongo*, Dokument 2 sendt i TV2 den 25. november 2009.
25. Jfr. TV2s allmennkringkasterregnskap for 2009:12-13
26. Nichols 2001
27. Bastiansen 2011: kapittel 2: 109-113
28. Dobbeltmoral, Dokument 2 sendt i TV2 den 14. september 1992
29. Jfr. Nasjonalbibliotekets komplette oversikt over Dokument 2, også utlagt på Wikipedia.
30. Notat fra Gunnar Strøm om dokumentarfilmstudiets historie i Volda, i mail datert 19. april 2011
31. Bastiansen 2011: kap. 2
32. *Vaksineeksperimentet*, Dokument 2 16. oktober 2006, omtalt i TV2s allmennkringkastingsregnskap for
2006: 51
33. Vær Varsom-plakaten, punkt 1.4.
34. Allmennkringkasterregnskap for TV2 for 2009
35. Jfr. Søknad om konsesjon for å drive norsk TV2. Fra TV2 AS under stiftelse, søknad til Kulturdeparte-
mentet datert 30. april 1991.
36. Jfr. Avtale om konsesjonsvilkår for TV2 AS i perioden 1992-2002, her hentet fra TV2s nettsider 7. desem-
ber 2010. Se også <http://odin.dep/kkd/norsk/tema/medier/konsesjon/043061-990017/dok-bn.html>
37. TV2s konsesjonssøknad for perioden 1. januar 2003 til 31. desember 2009, datert 30. mai 2001, se <http://odin.dep.no/kkd/norsk/tema/medier/konsesjon/018041-990012/dok-bn.html>.
38. TV2 konsesjonssøknad 30. mai 2001, se forrige note for referanse.
39. S.st.
40. Jfr. Konsesjonsvilkår for TV2 AS i perioden 1. januar 2003 til 31. desember 2009, her hentet fra TV2s
nettsider 15. september 2010.
41. Eksempelvis TV Norge, TV 2 Zebra, TV 2 Sport, TV Visjon Norge
42. [http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/pressesenter/pressemeldinger/2010/tv2-avtale-underteikna.
html?id=627197](http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/pressesenter/pressemeldinger/2010/tv2-avtale-underteikna.html?id=627197)
43. Jfr. nyhetsmelding og ny avtale lagt ut på TV2s nettsider 3. desember 2010, besøkt 7. desember 2010.
44. Allmennkringkastingsrådets rapport for 1996:18
45. Allmennkringkastingsrådets rapport for 1996: 67-68
46. Allmennkringkastingsrådets rapport for 1996: 69
47. Allmennkringkastingsrådets rapport for 1997: 55
48. Allmennkringkastingsrådets rapport for 1998: 57
49. Allmennkringkastingsrådets rapport for 1999: 48
50. Allmennkringkastingsrådets rapport for 2000: 60
51. Allmennkringkastingsrådets rapport for 2000: 62
52. Allmennkringkastingsrådets rapport for 2001: 91
53. Allmennkringkastingsrådets rapport for 2002: 53
54. Allmennkringkastingsrådets rapport for 2003: 89
55. Allmennkringkastingsrådets rapport for 2003: 90
56. Allmennkringkastingsrådets rapport for 2003: 92
57. Medietilsynets Allmennkringkastingsrapport for 2004: 121
58. Medietilsynets Allmennkringkastingsrapport for 2004: 122
59. Medietilsynets Allmennkringkastingsrapport for 2004: 126
60. Medietilsynets Allmennkringkastingsrapport for 2005: 87

61. Medietilsynets Allmennkringkastingsrapport for 2005: 87
62. Medietilsynets Allmennkringkastingsrapport for 2006: 120
63. Medietilsynets Allmennkringkastingsrapport for 2006: 131
64. Medietilsynets Allmennkringkastingsrapport for 2007: 100-101
65. Medietilsynets Allmennkringkastingsrapport for 2008: 114-115
66. Medietilsynets Allmennkringkastingsrapport for 2009: 10-11
67. bt.no 26. august 2009
68. Dagbladet 27. august 2009
69. Aftenposten 9. oktober 2009
70. Jfr. TV2s nettsider om Dokument 2 høsten 2010, besøkt 4. november 2010
71. Dagens Næringsliv 20. oktober 2010. Høsten 2011 ble disse programmene likevel sendt i Dokument 2.
72. Jfr. nyhetsoppslaget "TV2-avtale med staten er klar", på TV2s nettsider publisert 3. desember 2010, besøkt 7. desember 2010.

Kilder

Dokument 2, årgang 2009, Kringkastingsarkivet ved Nasjonalbiblioteket i Mo i Rana

Dokument 2, Nasjonalbibliotekets fullstendige programoversikt, finnes også utlagt på Wikipedia

TVs konsesjonsøknad fra TV2 under stiftelse, datert 30. april 1991

Konsesjonsavtale for TV2 1992-2002

TV2s søknad for perioden 1. januar 2003- 31. desember 2009, datert 30. mai 2001

Konsesjonsavtale for TV2 1. januar 2003-31. desember 2009

Konsesjonsavtale for TV2 datert 3. desember 2010

Allmennkringkasterregnskapet for TV2 i 2009

Allmennkringkastingsrådets rapporter for perioden 1996-2003

Medietilsynets Allmennkringkastingsrapporter for perioden 2004-2009

Vær Varsom-plakaten

Rådgiver Marie Therese Lilleborge i Medietilsynet takkes for gjennomlesning og råd om TV2s ulike konsesjonsavtaler.

Referanser

- Andreassen, F.H. (2004) *Subjektivt kamera, Bak kulissene i Mediehuset TV2*. Oslo: Kagge Forlag.
- Barnouw, E. (1983) *Documentary. A History of the Non-Fiction Film*, Oxford University Press, London.
- Bastiansen, H.G. (2010) 'Fjernsyn som vaktbikkje. Brennpunkt og den undersøkende dokumentaren i NRK', i Roppen, J. & Allern, S. (red.) *Journalistikkens samfunnsoppdrag*. Kristiansand: IJ-forlaget.
- Bastiansen, H.G. (2011) *Vaktbikkefjernsynet. Kritisk journalistikk og undersøkende dokumentar i norsk TV*. Kristiansand: IJ-forlaget.
- Bell, E. (1986) 'The Origins of British Television Documentary: The BBC (1946-1955)', i John Corner (ed.) *Documentary and the Mass Media*. London: Edward Arnold Ltd.
- Bernt, K. Sandvik (2002) *Dokumentar, merkeemd og makt. Ein analyse av TV2 sine programstrategiar rundt "Norske jenter omskjæres" på Rikets tilstand*, Hovedfagsoppgåve i medievitenskap ved Institutt for medievitenskap, Universitetet i Bergen.
- Bjerkholt, H. & Jensen, H. (2000) *Heltreporterne – rikets gode hjelpere? Analyse av to reportasjer fra TV2s Rikets Tilstand*, semesteroppgave ved Journalistutdanningen ved Avdeling for journalistikk, bibliotek- og informasjonsfag, Høgskolen i Oslo.
- Brinch, S. & Iversen, G. (2001) *Virkelighetsbilder, Norsk dokumentarfilm gjennom hundre år*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bolseth, S. (2010) 'Everything is Free, Except the Video that we Capture of You, that We Own', *Fremstillingen av Internett i dokumentarfilmen "We Live in Public"*, semesteroppgave ved Høgskolen i Volda, høsten 2010.
- Corner, J. (ed.) (1986) *Documentary and the Mass Media*. London: Edward Arnold Ltd.
- Corner, J. (1996) *The Art of Record. A Critical Introduction to Documentary*. Manchester and New York: Manchester University Press.
- Dahl, H.F. & Høyer, R. (2003) *Spillet om TV2. Da Norge fikk kommersielt fjernsyn*. Oslo: NW Damm og Sønn.
- Diesen, J.A. (1996) 'Det manglende mellomledd i norsk dokumentarfilmhistorie', i Iversen, G., Kulset, S. & Skretting, K. (red.) *"As time goes by", Festskrift i anledning Bjørn Sørenssens 50 årsdag*. Trondheim: Tapir Forlag.

- Diesen, J.A. (2005) *Fakta i forandring. Fjernsynsdokumentaren i NRK 1960-2000*. Kristiansand: IJ-forlaget.
- Dimmestøl, L.-H. S. (2010) *Jakten på den mistenkte. Analyse av en undersøkende TV2-dokumentar*. Semesteroppgave ved Høgskolen i Volda.
- Ellis, J.C. & McLane, B.A. (2006) *A New History of Documentary Film*. New York and London: Continuum.
- Enli, G.S., Syvertsen, T. & Østbye Sæther, S. (red.) (2002) *Et hjem for oss – et hjem for deg? Analyser av TV2 1992-2002*. Kristiansand: IJ-forlaget.
- Grierson, J. (1966) *Grierson on Documentary*. London: Faber and Faber.
- Hausken, L. (1999) 'Dokumentarfilm', i Larsen, P.& Hausken, L. (red.) *Medievitenskap, bind 2: Medier – tekstteori og tekstanalyse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Kilborn, R. & Izod, J. (1997) *An Introduction to Television Documentary: Confronting Reality*. Manchester and New York: Manchester University Press.
- Müller, L. (2010) *Tangerudbakken Borettslag. Analyse av en TV-serie*. semesteroppgave ved Høgskolen i Volda, høsten 2010.
- Mølster, R. (1996) *I kveldens reportasje viser vi virkeligheten...*. Rapport nr. 27, Institutt for medievitenskap, Universitetet i Bergen.
- Mølster, R. (2001) 'Dokumentarmakt på nye veier', i Eide, M. (red.) *Til dagsorden!, Journalistikk, makt og demokrati*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Mølster, R. (2007) *Journalisten, folket og makten. En retorisk studie av norsk journalistisk fjernsynsdokumentar*, doktorgradsavhandling. Universitetet i Bergen.
- Nichols, B. (1991) *Representing Reality, Issues and Concepts in Documentary*. Indiana University Press: Bloomington and Indianapolis.
- Nichols, B. (2001) *Introduction to Documentary*. Indiana University Press: Bloomington and Indianapolis.
- Njaastad, O. H. (2011) *Oljeberget. En analyse av dokumentarfilmen om Jens Stoltenberg*, bacheloroppgave i medievitenskap, Høgskolen i Volda, våren 2011.
- Sørenssen, B. (2001) *Dokumentarfilmens århundre*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Winston, B. (1996) *Claiming the Real, The Griersonian Documentary and Its Legitimations*. London: British Film Institute.
- Øverby, I. (2000) *Brennpunkt. En studie av NRK Brennpunkt-redaksjonens refleksjoner over fjernsynsdokumentar og etikk*. hovedoppgave i medievitenskap, Universitetet i Oslo.
- Øvrebø, T. & Østlyngen, T. (1998) *Journalistikk. Metode og fag*. Kristiansand: IJ-forlaget.
- Aardal, E. (2009) *Skuddene i Kabul. Analyse av ein undersøkende fjernsynsdokumentar*, semesteroppgave ved Høgskolen i Volda, høsten 2009.